

izpodbijala francosko levico. Potem ko se je to posrečilo in ko je na Quai d'Orsay-u zagospodaril njen zaupnik Georges Bonnet, ni bilo več vzroka, da ne bi oživel zopet „Entente Cordiale“ in potisnili Francijo v vlogo angleškega satelita. Sporazum v Münchenu je predstavljal prvo veliko kapitulacijo te smeri v francoski politiki. Francova zmaga v Španiji drugo.

Kljub vsem iluzijam, ki so se deloma umetno ustvarjene pojavile po münchenskem akordu v Franciji in Angliji, je najbrž malokdo verjel, da more biti münchenska ureditev trajnejši varnostni temelj evropskega reda. Velika verjetnost je, da je bil celo Chamberlainov optimizem v septembru nekoliko neiskren. Z zadnjimi dogodki v Češki je Nemčija sama najbolj demantirala vsak optimizem.

Nova faza nemške zunanje politike, ki nosi naslov „borba za nemško enakopravnost“, je pri zapadnih velesilah naletela na odpor. Evropsko ravnovesje se je premaknilo visoko v korist držav „osi“, vsako neravnovesje v Evropi pomeni ogrožanje angleškega imperija. Z mrežo enostranskih in dvostranskih pogodb skuša angleška diplomacija zaježiti nemško prodiranje in upostaviti izven ženevske institucije zopet načelo nedeljivega miru nasproti načelu lokalizirane vojne, ki ga skušata uveljaviti Italija in Nemčija.

Evropa ni mogla v dvajsetih letih do konca realizirati niti ene velikih mirovno-političnih zamisli, ki bi odstranile nemir in postavile trdne varnostne temelje, na katerih naj bi slonel evropski red. Wilson in Briand bosta ostala v galeriji povojnih politikov kot človeka, ki sta hotela ustvarjati preko svojega časa in svojih razmer. Zato so njune zamisli kljub vsem visokim pozitivnim vrednotam, ki so jih vsebovale, propadle.

Odkar je ženevska institucija tako klavrno prenehala in so padli zadnji ostanki versajske politične ureditve, ne moremo več govoriti o evropskem redu. Človek gleda danes brez vsakih perspektiv v bližnjo bodočnost. Zdi se, da gredo evropska ljudstva težkim preizkušnjam pa tudi novim spoznanjem nasproti.

Vlado Vodopivec.

Kritika

Tri knjige Mohorjeve družbe

1.

Janez Jalen, Cvetkóva Cilka. Mohorjeva knjižnica 100. Založila Družba sv. Mohorja v Celju 1938. Str. 255.

Zgodba, ki jo je pisatelj-duhovnik postavil v bohinjske hribe, skuša s svojo problematiko ter podrobnim risanjem okolja ustvariti bralcu čim vernejšo podobo gorenjskega kmeta ter zemlje, na kateri živi. A kakor so se pisatelju posrečili nekateri idilični prizori, je jedro zgodbe (Cilkina krivda in pokora, ki si jo naloži) neprepričevalno, v posameznih podrobnostih psihološko neutemeljeno in naivno. Da bi dosegel čim večjo plastičnost, se je Jalen spuščal mestoma v kar prepodrobno risanje okolja, zlasti narave (pri orisu le-te se je pisatelj omejil skoraj izključno na naštevanje raznih vrst rastlin ter ptičev), zato je dolgoveznost posameznih prizorov ter s tem zgodbe same nekoliko utrudljiva. Risanje oseb, zlasti osrednje postavbe, Cvetkóve Cilke, je kljub vsej pažnji in trudu, dati tem kmetским ljudem čim več resničnih črt in globine, več ali manj ponesrečeno. Na kmečkega človeka gleda Jalen še vedno z očmi vzgojitelja ter dušnega pa-

stirja, zato ga v nemajhni meri idealizira. Moti več stilnih nerodnosti (n. pr. na str. 22: „Med potjo se jima je pa pogovor tako zasukal, da je Janez poljubil Cilko, Cilka pa Janeza.“)

2.

Jenko - Hassl, Izum. Slovenskih večernic 91. zv. Založila Družba sv. Mohorja 1938. Str. 152.

Če ne bi dela izdala družba, kateri je zaradi razširjenosti možno tiskati svoje redne izdaje za naše razmere v ogromnih nakladah (1938 je štela družba 45.990 naročnikov), bi knjige na tem mestu niti ne omenili. Slabih knjig pri nas, bi upali, tako ne bero, vsaj v takih količinah ne, da bi to pomenilo nevarnost. Pri zgoraj omenjeni številki bralcev pa je to nekaj popolnoma drugega. Ker je delce izšlo v redni izdaji, so jo prisiljeni sprejeti hočeš nočeš. A ker je delce vrhu vsega izdala družba, ki ima že svojo tradicijo ter vrsto več ali manj uspešnih del (v zadnjem času n. pr. Finžgarjevi „Strici“, Velikonjeva „Višarska polena“, Bevkovi „Stražnji ognji“), so knjigi bralci tako rekoč zagotovljeni. In prav zaradi teh dejstev se moramo pri knjigi nekoliko zaustaviti. Naj poudarimo takoj v početku: povesti, oz. karkoli naj bo že to delce, Mohorjeva družba ne bi smela izdati. Ne vemo sicer, kako je sploh prišlo do izdaje te knjige, a če založbi manjka dobrih del, naj ponatisne n. pr. Jurčiča ali pa Cankarja, ljudstvu to ne bo škodilo. Tiskati in razširjati take knjige pa je nedvomno greh. Če tiskaš za ljudstvo, ni dober vsak zmazek, pa najsi bo še tako dobrosrčno tendenciozen, cmerav ter pretresljiv; in če si človek prebere to knjigo, ima vtis, da sta se pisatelja nalašč ogibala vsake psihologije, verjetnosti itd. itd. „Izum“, ki sta ga pisatelja postavila kar v New York, je delo brez vsake literarne vrednosti, tkzv. šund literatura, ki škodi vsem, tako kmečkemu čitatelju kakor založbi. Takih knjig, ponavljamo, Družba sv. Mohorja ne bi smela tiskati.

3.

Sonja Sever, Čevljarček Palček in druge pravljice. Mohorjeva knjižnica 107. Založila Družba sv. Mohorja 1938. Ilustriral Slavko Pengo. Str. 220.

Knjiga, ki vsebuje pet pravljič (Čevljarček Palček, Car Igor in kraljica z zlatim srcem, Princ Sidarta, Očka Jakob in njegove čudovite igračke, Nespametna čebelica kraljica, ki je iskala srečo po svetu), hoče biti v marsičem sodobno aktualna, dasi v prikriti, za otroški svet prikrojeni podobi. To je zlasti Princ Sidarta, ki pa nikakor ni originalen (deloma me spominja pravljice o kralju Matjažu). Največ novega prinaša zadnja o čebelici kraljici. Knjiga je pisana preprosto, včasih skoraj preveč, da meji že na suhoparnost, so pa v njej mesta, ki s svojo navadnostjo ter zanimivim pripovedovanjem privlačijo. Poleg očitka ne prevelike originalnosti (potek dogodkov, razni pripomočki, da je dejanje pestrejše) ter mestoma suhoparnosti, moremo očitati pisateljici še pomanjkanje one fantazije, ki otroka prepričuje in ki mu je poleg etične tendence v pravljici najvažnejše. Risbe Slavka Pengova so dobre ter knjigo poživje.

Milan Šega.

Marja Boršnik: Razvoj in pomen Aškerčeve socialne miselnosti in socialne pesmi. Inauguralna disertacija. Ljubljana 1938.

Dasi Aškerc ne spada med one redke umetnike, ki izpovedujejo najintimnejša človekova doživetja na fin, le njim lasten način, ki je vedno znak prave, večne umetnosti, in ne bo nikdar imenovan med prvimi predstavniki našega ustvarjalnega duha, je vendar edinstven pojav. Pa naj ga sodimo po onem ču-

dovitem pesniškem vzponu ali po iskreni borbi za resnico in pravico v življenju in literaturi, ali po tragičnem, v naši literarni preteklosti brezprimernem boju za priznanje, ko je bil Aškerc — pesnik v resnici že mrtev.

*

Ni čuda torej, če je po izvrstni uvodni Prijateljevi študiji v Aškerčevo čitanko ponovno zamikal M. Boršnikovo, da se je lotila obširne monografije. Iz priprav zanjo je zrasla tudi pričujoča disertacija.

Medtem ko so se vsi lit. zgodovinarji le bežno dotaknili Aškerčeve socialne misli in pesmi, si jo je поблиže ogledal le pokojni dr. I. Prijatelj. Seveda le toliko, kolikor mu je dopuščal namen, podati celotno Aškerčevo podobo.

Jasno, da gre pogled Boršnikove dalje in globlje, saj je s podrobno analizo Aškerčeve duhovne strukture, njegovega umetniškega in svetovnega nazora ob upoštevanju vseh pristopnih dokumentov, izjav ter sporočil sodobnikov mogla točneje rekonstruirati onodobno dogajanje pri nas. S tem je dobila ključ za umevanje Aškerčeve socialne pesmi, saj je Aškerc kot malokdo stal sredi kulturnega in političnega življenja Slovencev, tako da ga je to naposled potegnilo s piedestala suverena oblikovalca v vsakdanje borbe in s tem pripomoglo k pesniškemu propadu.

Tako sta avtorici primerna časovna distanca in ogromno gradivo omogočila, da zvesto zasleduje ves pesnikov razvoj od podeželskega kaplana in sodelavca Zvona preko prve socialne pesmi (Vojakova nevesta 1882) do prve in druge zbirke (1890, 1896), ko postane socialistični pesnik in ga moderna s Cankarjem na čelu neusmiljeno odkloni.

Vzporedno s tem očrta Aškerčev umetniški nazor in dožene, da je bil njegov svetovni nazor čudna zmes liberalizma in socializma, da pa v bistvu ni poznal ne enega ne drugega. Ob tem razčleni posamezne pesmi, jih kaže v odnosu do dobe ter jih skuša objektivno vrednotiti ter tako določiti pomen, s katerim se Aškerc uvršča v razvoj slov. umetne pesmi.

Kakor rečeno, pomeni Aškerčeva socialna pesem propad. Vprašanje je seveda, ali je ta pesem povzročila propad, ali je to bil že pesnikov umik v nove pokrajine, ko je podzavestno začutil, da mu je fantazija usahnila in si mora iskati motivov kjer koli v raznih ideologijah, na Jutrovem itd.

Dr. Boršnikova je znala prodreti v Aškerčevo bistvo, da ji je uspelo spretno ločiti iz gradiva vse pomembno in zavreči nepomembno, pri čemer rase pred nami ob avtoritativnem komentarju avtorice duhovni lik portretiranca, mestoma v zelo finih oznakah.

Šibkejša so mesta, kjer skuša pesmi estetsko vrednotiti. Kajti dosedanja mnenja, ki jih Boršnikova večinoma povzema, bo treba precej korigirati. Tu mislim n. pr. Satanovo smrt, Božično pesem siromakovo, Pesem o premogu itd. Kajti če pravi Cankar o prvi, da je srce pretresujoča legenda, ali če vidi v tretji dr. Prijatelj dragoceno premišljanje o nastanku premoga, moramo reči, da so to le spretne (časih niti to nel) verzifikacije, ki nam nič ne povedo.

Trditev pa, da je Aškerčeva „brezokrasna, krepka, prirodna dikcija današnjemu času veliko bližja“ (str. 39.), je seveda po takem razmahu slovenske pesmi zadnjih desetletij pretirana. Vsekakor je delo dr. Boršnikove važen do-nesek k umevanju pesnika Aškerca.

K. Bačer.